

успішної соціальної адаптації учнів, їхнього саморозвитку, формування здатності навчатися впродовж життя. Джерелом інформації таких завдань здебільшого є тексти, у яких порушено певну проблему, описано суперечливу ситуацію, окреслено шляхи для саморозвитку й самовдосконалення, розкрито секрети успішності тощо (впр. 148, 152, 170, 215, 230, 374 та ін.; впр. 87, 101, 181, 217, 242 та ін. [2]), а також різноманітні засоби унаочнення, які виконують не лише ілюстративну, а й освітню, стимулювальну, інтегровальну та інші функції (впр. 136, 158 та ін., впр. 164, 187, 640 та ін. [2]). Інструментом перевірки стануть визначені нормативними документами критерії оцінювання. На наш погляд, важливо, що в підручниках передбачено організацію рефлексійної діяльності учнів, а також закладено основи для самооцінювання.

Отже, подані в аналізованих навчальних книжках компетентісно орієнтовані завдання враховують інтереси й запити сучасних учнів, спонукають їх до аналізу актуальних соціальних проблем, пошуку шляхів розв'язання їх, усвідомленого самостійного прийняття відповідальних рішень, контролювання власних дій. Переконані в тому, що застосування на уроках української мови в 10-11 класах підготовлених підручників дасть змогу вповні реалізувати визначену чинною програмою мету – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості [4].

Ключові слова: компетентісно орієнтовані завдання, підручник української мови, учні 10-11 класів

Список літератури

1. Голуб Н., Новосьолова В. Українська мова (рівень стандарту) підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Пед. думка, 2018. 200 с.
2. Голуб Н., Горошкіна О., Новосьолова В. Українська мова (рівень стандарту) підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Пед. думка, 2019. 232 с.
3. Інструктивно-методичні матеріали для проведення експертами експертиз електронних версій проектів підручників. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5bd/c11/8e3/5bdc118e32ea9452929709.pdf>
4. Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11 класи. Рівень стандарту. 2017. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
5. Фасоля А. Компетентісно зорієнтовані завдання: новація? Імітація? *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 5. С. 14-20.

Гривко А. В.,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості

загальної середньої освіти,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

ГРАФІЧНА ІНФОРМАЦІЯ В ПІДРУЧНИКАХ: АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗМІЩЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Особливості сучасного інформаційно-комунікативного середовища, яке характеризується функціонуванням нелінійних, перерваних, множинних, змішаних інформаційних текстів, насичених схематичною, графічною, числовою інформацією,

зумовлюють трансформацію вимог до читацької грамотності здобувачів освіти як одного з ключових навчальних досягнень. Зокрема, актуальним, з огляду на результати педагогічних досліджень є формування в учнів умінь опрацьовувати інформацію, подану різними засобами (вербальними, ідеографічними, піктографічними). Так, за результатами міжнародного оцінювання PISA–2018, для українських школярів виявилися складними завдання, спрямовані на інтегрування вербальної інформації з графічною (впоралися 26,4% учнів) [1, с. 288], співвіднесення вербальної і графічної інформації та структурування її (27,2% правильних відповідей) [1, с. 293], оцінювання відповідності змісту й форми текстів, у яких комбінується вербальна і графічна інформація (виконали 20,1% учнів) [1, с. 320], та інші завдання, які передбачали оцінювання вмій реципієнтів інтерпретувати змішані (полікодові) тексти. З огляду на це, у Національному звіті за результатами оцінювання якості освіти PISA–2018 запропоновано рекомендації щодо доцільності використання текстів із графічними об'єктами в процесі формування в учнів читацької грамотності [1, с. 280–321].

Проектуючи означені рекомендації на галузь підручникотворення необхідно звернути увагу на окремі проблеми, пов'язані з реалізацією їх у підручниках. Зокрема, йдеться про прояви академічної недоброчесності, фіксовані на сторінках навчальної книги. Так, проблемними залишаються питання щодо академічного плагіату ілюстративного матеріалу, що пов'язано з відсутністю в Україні належного правового регулювання та захисту авторських прав на інтелектуальні та творчі продукти, які знаходяться у вільному доступі в мережі Інтернет; використання в підручниках посилань на мультимедійні матеріали вебресурсів, а також дотримання правил розміщення на сторінках навчальної книги відповідних логотипів. Прикладом цього є інфографічне маркування завдань підручника, виконання яких передбачає перегляд певного відеоматеріалу на YouTube, логотипом цього інтернет-ресурсу. Таке використання елементів фірмової символіки YouTube, відповідно до умов ліцензійної угоди, потребує спеціального дозволу [2]. Цей приклад, як і випадки використання в підручниках графічних матеріалів із мережі Інтернет, свідчить про необхідність поінформованості суб'єктів видавничої справи про дію ліцензій захисту авторського права в цифровому середовищі та врахування їх під час написання та створення макету підручника. З іншого боку, автори мають знати й використовувати інструменти збереження авторських прав щодо своїх продуктів творчості, розміщених у мережі Інтернет, які, зокрема надає модель Creative Commons, що охоплює 6 типів ліцензій [3].

Аналіз охарактеризованої проблеми в галузі підручникотворення дає змогу зробити висновки про необхідність розроблення з одного боку чітких вимог щодо дотримання суб'єктами видавничої справи (авторами, ілюстраторами, видавцями) принципів академічної доброчесності, зокрема, в аспекті використання графічних об'єктів у підручниках, а з іншого – однозначних критеріїв оцінювання експертами дотримання цих вимог у навчальній книзі з фіксуванням їх у Інструктивно-методичних матеріалах для проведення експертизи підручників.

Ключові слова: підручник; вербальна інформація; графічна інформація; читацька грамотність; академічна доброчесність.

Список літератури

1. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.

2. Ресурси бренду YouTube. URL: www.youtube.com/intl/uk/about/brand-resources/#logos-icons-colors . Дата звернення: 03.04.2020.

3. Ліцензії Creative Commons. URL: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=uk> . Дата звернення: 03.04.2020.

Гринюк О. С.,
науковий співробітник
відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

РОЛЬ ПІДРУЧНИКА «БІОЛОГІЯ І ЕКОЛОГІЯ» (11 КЛАС) У ФОРМУВАННІ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ ВИПУСКНИКІВ

Актуальність формування наукової картини світу (НКС) випускників у процесі вивчення предметів природничо-математичного та літературознавчого циклів викликана необхідністю спрямованості їх вивчення на оволодіння учнями цілісності знань, досягнення екологічної свідомості та екологічної компетентності.

Під НКС учні мають розуміти систему знань, яка досягається в процесі інтеграції змісту природничо-математичних та літературознавчих предметів на основі загальних закономірностей природи, закономірностей екології, розвитку літературного процесу [4, с. 10].

Сучасний підручник «Біологія і екологія» для 11 класу повинен бути орієнтований на формування в учнів: 1) НКС, що включає: екологічну компетентність, екологічну культуру, екологічне мислення і свідомість, на основі екологічних законів і загальних закономірностей природи; 2) ряду інших важливих предметних компетентностей, потрібних для успішної самореалізації випускника школи в суспільстві; 3) цілісних знань про природу на основі інтеграції змісту навчальних предметів з освітніх галузей «Природознавство», «Математика», «Мови і літератури»; 4) почуття відповідальності за збереження біорізноманіття на планеті і раціонального використання природи, розуміння того, що людина і природа повинні співіснувати в гармонії; 5) особистого здоров'я та створення умов для творчої самореалізації кожного школяра.

Одним з основних завдань біології і екології при вивченні різних об'єктів природи, процесів пов'язаних з ними, є встановлення законів, принципів і правил функціонування та розвитку екосистем. Наукове пояснення дійсності починається там, де опираються на закони і закономірності відкриті наукою [2].

Пояснення суті основних природних явищ і процесів на основі загальних закономірностей природи (збереження, періодичності, направленості процесів до рівноважного стану) та загальних екологічних законів, які встановлюють наскрізні змістові зв'язки, веде до розуміння учнем цілісності живої природи. Наявність змістових зв'язків між знаннями про живу природу обумовлює впорядкованість елементів знань у цілісність, що веде до формування цілісності мислення та сприятиме формуванню ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, а також ідей сталого розвитку суспільства. А наявність у підручнику інтегрованого матеріалу з біології і екології, фізики, хімії, математики, географії, основ здоров'я дасть можливість розкрити комплексний